

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Конєва І.М.,

*студентка кафедри психології,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: kirochka78@gmail.com*

Петрунько О.В.,

*д.психол.н., ст.наук.співр., професор кафедри психології,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: o.petrunko@kubg.edu.ua,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9023-5265>*

Сутнісною ознакою сучасного – глобального, інформатизованого, інтернетизованого – світу є масштабні соціальні комунікації, які охоплюють практично всіх суб'єктів цього світу міцною мережею зв'язків, яка отримала назви «світова мережа» [1]. За таких обставин особисті і соціальні комунікації істотно змінюються не лише кількісно, а й якісно, і підтримувати їх в належному «статусі кво» практично неможливо без консенсусного ухвалення. Пошук шляхів консолідації і згоди відбувається на всіх рівнях комунікації – на рівні країн, суспільств, соціумів, соціальних груп, окремих особистостей тощо, і успішність цих пошуків істотно залежить від ухвалених норм і принципів як необхідних соціально-психологічних регуляторів соціального життя [2].

Одним з таких регуляторів є принцип толерантності, адже в умовах надзвичайно розмаїтих і масштабних повсякденних комунікацій неможливо успішно взаємодіяти і досягати згоди, якщо не виявляти толерантність – терпимість, прийняття, лояльне ставлення до іншого (Іншості, Інаковості). Толерантність, як особливий стан індивідуальної і масової свідомості, орієнтує на продуктивну комунікацію і взаємодію суб'єктів суспільного життя на засадах рівноправ'я, є: 1) умовою успішного функціонування сучасних полінаціональних, полікультурних суспільств; 2) потужним консолідувальним чинником, що гарантує цим суспільствам належний запас міцності, а їх громадянам – належний психологічний комфорт і впевненість у тому, що світ влаштований відносно справедливо і в ньому для кожного – незалежно від переконань чи кольору шкіри – є «місце під сонцем» [2; 3]. Без опертя на принцип толерантності неможливо дійти порозуміння між людьми, які сповідують різні цінності, дотримуються різних моральних систем та поглядів щодо змін, які відбуваються в суспільстві і країні. І це деконсолідує, породжує моральний дисонанс між різними ціннісними світами.

Разом із цим толерантність – як філософський, соціокультурний і соціально-психологічний феномен, який з часів давніх мислителів вважається одним з потужних консолідувальних чинників, що гарантує єдність та успішне функціонування багатонаціональних суспільств і забезпечує діалог культур [3]. І особливої актуальності для особистості це питання набуває в студентському віці, тому що в умовах вузівської професіоналізації студенти не лише набувають належних професійних компетентностей, а й засвоюють навички і патерни

соціальної комунікації на тому рівні, що виходить за рамки вузівського життя в широкий соціум, у простір комунікацій метарівня [4].

Формування і заохочення до виявів толерантності в студентів, зокрема й у майбутніх психологів, їх залучення до цінностей, що створюють зміст толерантності, – важлива соціально-психологічна та психолого-педагогічна проблема, розв’язання якої безпосередньо стосується освітнього закладу, який: 1) є суб’єктом на ринку освітніх послуг; 2) функціонує в умовах соціально-економічних змін, що впливають на моральний простір, в якому живуть студенти, а отже й не може стояти осторонь цих змін [4; 5].

Аналіз праць, присвячених питанням підготовки майбутніх психологів до професійної діяльності розглядаються багатьма вітчизняними дослідниками та дослідниками з близького і далекого зарубіжжя, дає підстави говорити, що відповіді на ці питання є досить суперечливими. Так В.С. Бондар визначає, що толерантність передбачає установку на прийняття особистості людини, на розуміння цієї людини, на відверте спілкування. Зазначає, що в основі толерантності лежить «повага до особистості людини, терпляче ставлення до найрізноманітніших проявів цієї особистості, до її поглядів і навіть помилок та недоліків, тобто ставлення до іншої людини, в якому немає осуду, а є співчуття, співпереживання, розуміння цінності людської особистості [5]. Це становить поле професійної компетентності майбутніх психологів і передбачає сформовані в них уміння встановлювати, розвивати й підтримувати контакти з будь-якими людьми, вміти створювати атмосферу довіри й доброзичливості, вести діалог, допомагати людям у вирішенні їх особистісних і професійних проблем, розуміти їх індивідуальні особливості та знаходити індивідуальний підхід для кожного. Важливим інструментом реалізації цих професійних компетенцій є толерантність – як невід’ємна ознака їх професіоналізму. З одного боку, толерантність є професійно важливою якістю психолога, яка відкриває йому шлях до пізнання індивідуальних особливостей, позицій, переконань інших людей та побудови успішного спілкування з ними. З іншого боку, психолог має бути готовим до розв’язання проблем нетерпимого ставлення людей один до одного та розвитку в них толерантності як особистої та соціальної якості і відповідних толерантнісних настанов [3; 5].

У практичному вимірі формування толерантності – це цілеспрямований, планомірно організований, системний і систематичний процес, який потребує включення всіх суб’єктів освітнього процесу – управлінського та професорсько-викладацького складу, колективів кафедр, студентів, сервісних служб, внутрішньої і зовнішньої громадськості. Усі вони створюють єдине толерантне середовище, де кожний – на своєму рівні участі – консолідовано й несуперечливо демонструє толерантне ставлення до різних думок і поглядів, різних патернів поведінки (за умови, що вони відповідають критеріям поведінки просоціальної), різних традицій і звичаїв та до представників різних релігій, культур, етносів, національностей тощо [4; 5]. Така єдність є важливою умовою розвитку культури толерантності у вузівському середовищі, а разом із цим – і толерантності кожного суб’єкта цього середовища [2].

Проблематика толерантності, виховання і розвиток толерантності у студентів та особливості її формування у майбутніх психологів – важливі й неодмінні завдання вузівської громадськості і самих студентів, невід’ємна частина становлення їх професіоналізму та професійної компетентності. Для розвитку толерантності необхідно дотримуватися ряду етичних принципів. Такими, на думку В.С. Бондара [5], є: 1) усвідомлення цінності шанобливого й доброзичливого ставлення до будь-якої людини, налагодження ефективних комунікацій з нею та відповідальність за якість цієї комунікації; 2) розвиток емпатії, емпатійного розуміння іншої людини та емпатійного ставлення до неї; 3) вправлення в уміннях і навичках спілкування на засадах толерантного ставлення до партнера по комунікації; 4) заохочення до наслідування вдалих прикладів, взірців толерантного ставлення людей одне до одного; 5) прийняття інших людей такими, як вони є, підтримання відкритого діалогу, повага до думок інших. Дотримання цих принципів впорядковує процес формування толерантності і спрямовує його на отримання бажаного й очікуваного результату.

Список використаних джерел:

1. Капра Ф. Паутина жизни. — Новое научное понимание живых систем / Пер. с англ. — К.: «София»; М.: ИД «Гелиос», 2002. — 336 с.
2. Петрунько О.В. Можливості й обмеження консенсусних моделей консолідації в інтолерантних суспільствах // Зб. наук. статей Київського міжнародного університету й Інституту соціальної та політичної психології НАПН України. Серія «Психологічні науки: проблеми і здобутки». Випуск 7. — К.: КиМУ, 2015. — С. 205-218.
3. Петрунько О.В. Успадкований і набутий досвід інтолерантності // Зб. наук. статей Київського міжнародного університету й Інституту соціальної та політичної психології НАПН України. Серія «Психологічні науки: проблеми і здобутки». Випуск 6. — К.: КиМУ, 2014. — С. 145-155.
4. Федірчик Т. Д. Розвиток педагогічного професіоналізму молодого викладача вищої школи: монографія. — Чернівці : Рута, 2015. — 447 с.
5. Бондар В. С. Особливості формування толерантності майбутніх психологів у вищих навчальних закладах / В. С. Бондар // Зб. наук. праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». — 2015. — № 11. — С. 32-34.